

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقشِ سحر و جادو در فروپاشی نظام خانواده از دیدگاه قرآن کریم

پدیدآورندگان: پریسا نجفی، نرگس کوثری، الهام منصوری، نگارامیدی

استاد راهنما: مهری قاسمی

استان مرکزی، اراک، مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)

سال ۱۴۰۳

چکیده

. نقش سحر و جادو در فروپاشی نظام خانواده از دیدگاه قرآن کریم موضوع مهم و قابل تأمل است. در قرآن، سحر به عنوان یکی از عوامل فساد و انحراف در جامعه معرفی شده است. سحر نه تنها می‌تواند بر روابط فردی تاثیر بگذارد بلکه می‌تواند به طور مستقیم بر بنیان خانواده نیز اثر منفی بگذارد. در آیات قرآن به ویژه در آیه ۱۰۲ از سوره بقره به داستان هاروت و ماروت اشاره شده است که به مردم سحر می‌آموختند که در دفاع از خود، نحوه دفع سحر را بدانند ولی از این علم ودانش سوء استفاده نمودند و برای فروپاشی و تزلزل نظام خانواده بهره می‌گرفتند. این آیه به وضوح نشان می‌دهد که سحر می‌تواند روابط خانوادگی را مختل کرده و باعث ایجاد بی اعتمادی و کینه توزی در میان اعضای خانواده گردد. در این زمینه تحقیقاتی صورت گرفته است، که از ثقل بحث می‌کاهد، ولی همچنان مورد توجه مردم جامعه می‌باشد. این نوشتار به روش توصیفی تحلیلی با بررسی و کاوش در آیات نورانی قرآن کریم و پذیرش قرآن به وجود سحر و جادو، مشخص گردید که سحر و جادو حقیقتی است که تأثیر در روابط زوجین و فروپاشی نظام خانواده دارد و مهم‌ترین مقابله با آن، بهره‌گیری از نیروی ایمان و توکل بر خدا در دفع آن و قرائت برخی سوره‌ها و آیات قرآن از جمله معوذتین و آیه الکرسی سفارش شده است. که در رهنمودهای ائمه معصومین و علمای عظام و مراجع، راهکارهایی در دفع آن توصیه شده است

واژگان کلیدی: سحر، جادو، طلسم، فروپاشی خانواده، قرآن

مقدمه

موضوع سحر و جادو و تأثیرات آن بر نظام خانواده از دیدگاه قرآن کریم یکی از مباحث مهم و حساس در علم حدیث و تفسیر است. سحر به عنوان یک پدیده منفی و مخرب در قرآن نه تنها به عنوان ابزاری برای آسیب رساندن به افراد بلکه به عنوان عاملی که می تواند روابط خانوادگی و اجتماعی را مختل کند، شناخته می شود. خداوند در آیات متعدد بر خطرات سحر و تأثیرات منفی آن تأکید کرده و به مسلمانان هشدار داده است که از این عمل خطرناک دوری کنند. به طور مشخص در سوره بقره آیه (۱۰۲) به وجود سحر و ارتباط آن با تفرقه و نزاع در میان مردم اشاره شده است.

خانواده در اسلام به عنوان سنگ بنای جامعه و کانون تربیت و آرامش شناخته می شود. حفظ و تحکیم بنیان خانواده از اهداف مهم شریعت اسلام است. از این رو، هر عاملی که به این بنیان آسیب برساند، باید مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد. سحر و جادو به عنوان یکی از این عوامل بالقوه آسیب رسان، نیازمند بررسی دقیق از منظر قرآنی است. قرآن کریم در آیات متعددی به مسئله سحر و جادو اشاره کرده و آن را به عنوان یک عمل شیطانی و گمراه کننده معرفی می کند؛ این تأکیدات قرآنی، اهمیت پرداختن به این موضوع و بررسی راهکارهای مقابله با آن را نشان می دهد.

یکی از اهداف اصلی تحقیق، تبیین دقیق و روشنگری در مورد مفاهیم مربوط به سحر و جادو از دیدگاه قرآن است؛ این شامل بررسی آیات مربوطه و تفسیر آن ها برای درک بهتر نقش و جایگاه این پدیده ها در فرهنگ اسلامی می شود. این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی و رایانه ای مورد بررسی قرار گرفته است.

در موضوع این مقاله کاری مستقل انجام نگرفته است؛ اما مقالاتی با رویکرد سحر در قرآن در گستره های گوناگون نگارش یافته است که به برخی از آنها اشاره می گردد:

مقاله «بررسی تأثیرات سحر بر جامعه اسلامی با تأکید بر آیات قرآن» که این مقاله به تحلیل چگونگی تأثیرگذاری سحر بر ساختار اجتماعی و خانوادگی از منظر قرآن پرداخته است.

و مقاله «نقش باور به سحر و جادو در فروپاشی روابط خانوادگی از دیدگاه قرآن» مقاله ای جامع است که به بررسی همزمان دیدگاه های دینی و روان شناختی درباره تأثیرات منفی سحر بر خانواده پرداخته است.

این مقاله سعی دارد به روش نقلی و حیانی و با اهداف بنیادی و کاربردی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و شیوه فیش برداری به بررسی نقش سحر و جادو در فروپاشی نظام خانواده بپردازد و تأثیرات آن بر رفتار و روان اعضای خانواده، همچنین ارائه راهکارهایی برای مقابله با این پدیده را بررسی و به سرانجام برساند. این تحقیق، نیازی را در جامعه نشان می دهد که فهم بهتری از تأثیرات زیانبار سحر و جادو بر خانواده ها به دست آورد و راه های مؤثری برای تقویت روابط خانوادگی و پیشگیری از فروپاشی نظام خانواده را پیشنهاد می کند تا بتواند ارتقاء سلامت روانی خانواده ها را به دست آورد.

۱- مفهوم شناسی واژگان

۱-۱- سحر در گستره لغت و اصطلاح

سحر در لغت به معنای خدعه و نیرنگ، چشم‌بندی، و به تعبیر قاموس: سحر کردن یعنی خدعه نمودن. اظهار باطل در چهره حق، برگرداندن چیزی از مسیر درست آن و هر چیزی که منشأ و سبب آن دقیق و لطیف باشد. اصل سحر تبدیل چیزی از حقیقت خود به غیر آن است و به عمل ساحر از این جهت که باطل را به صورت حق نشان می‌دهد و چیزی را در خیال افراد، خلاف حقیقت آن نمایان می‌سازد، سحر گفته‌اند. در مفردات راغب که مخصوص واژه‌های قرآن است به سه معنی اشاره شده: ۱. خدعه و خیالات بدون حقیقت و واقعیت همانند شعبده و تردستی. ۲. جلب شیطان‌ها از راه‌های خاصی و کمک گرفتن از آنان. ۳. معنی دیگری است که بعضی پنداشته‌اند و آن این که: ممکن است، با وسائلی ماهیت و شکل اشخاص و موجودات را تغییر داد، مثلاً انسان را به وسیله آن به صورت حیوانی در آورد، ولی این نوع خیال و پنداری بیش نیست و واقعیت ندارد. سحر در لغت، به چیزی که مأخذ آن لطیف و منشأ آن دقیق می‌باشد که با چشم عادی دیده نمی‌شود. (فیروز آبادی، ج ۲، ص ۴۵)

و در اصطلاح، سحر کلامی است که ساحر به آن تکلم می‌کند، یعنی اوراد و اذکاری را می‌گوید و یا می‌نویسد و یا به وسیله افلاک آسمانی متوسل به ستاره‌ای می‌شود و در مقابل آن خیلی خضوع و خشوع می‌کند. (حلی، ج ۱، ص ۱۲۱). سحر، مجموعه‌ی باورها، اعمال، فنون و روش‌هایی است که به کارگیری آنها برای کنترل یا دگرگون کردن شرایط فراطبیعی و محیط زیست و رسیدن به مقاصد و اهداف نیک و بد، مؤثر و سودمند پنداشته شده است. یا سحر عبارتند از: استحداث خوارق، یعنی چیزی که خارق العاده است و خارج از عادت بشر است، شخصی آن را ایجاد کند. (حلی، ج ۱، ص ۴۰۵)

واژه عربی سحر نیز در فارسی هم‌معنی با جادو استفاده می‌شود و جادوگر را ساحر نیز می‌نامند. واژه فارسی افسون در قدیم هم‌معنا با جادو استفاده شده اما امروزه معنای آن بیشتر نزدیک به طلسم یا وردهایی است که برای طلسم خوانده می‌شود. به کسی که افسون می‌کند افسونگر گفته می‌شود. تعویذ به وردها و دعاهایی گفته می‌شود که نوشته‌شده و همراه برده می‌شود. واژه نیرنگ نیز در قدیم به عنوان مترادف با جادو و افسون به کار می‌رفته است. (دهخدا، ۱۳۸۵، ج ۱۹)

۱-۲- جادو در لغت و اصطلاح

واژه «جادو» در زبان اوستایی «yadu» و در زبان پارسی میانه «jādug» بوده است. لیکن در پهلوی و نوشته‌های کلاسیک فارسی از جمله شاهنامه کلمه «جادو» به معنی شخص جادوگر است. عملی که این شخص انجام می‌دهد «جادوی» است که به معنی جادوگری است یعنی امروز «جادوی» را «جادو»

خواندن دعای چهل کلید حضرت زهرا (سلام الله علیها) همچنین در کتاب مصباح کفعمی آمده است هر کس سوره یس را بنویسد و با خود حمل کند از شر جن و چشم زخم در امان است.

در برخی روایات دعای باطل شدن سحر و جادو به صورت سوزاندن سفارش شده است. بدین صورت که باید آیه الکرسی را هفت مرتبه به مقداری اسپند بخوانید و سپس به آنها فوت کنید و اسپند را بسوزانید؛ سپس آن را بر خودتان و یا بر در و دیوار منزل دود بدهید.

طبق روایت مرحوم شیخ عباس قمی (رحمه الله) در کتاب «باقیات صالحات» به منظور باز شدن بخت بسته، می‌بایست جمله زیر را روی کاغذی نوشته و بر گردن شخص آویزان شود: «كَذَلِكَ حَلَّتْ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ عَنْ بِنْتِ فُلَانَةٍ» در جمله فوق به جای فلان بن فلان باید اسم شخصی که احتمال دارد برایتان جادو نموده باشد را به همراه اسم پدرش و به جای کلمه فلانه اسم مادر خودتان را بنویسید.

یک دعای باطل شدن سحر دیگر توصیه شده است که به عنوان دعا برای باطل شدن سحر ازدواج آورده شده است: بدین صورت که ابتدا سوره توبه را بخوانید و سپس این آیه را روی کاغذی نوشته و لای قرآن در صفحه ای که سوره توبه ذکر شده است بگذارید.

پس از گذشت چند ساعت کاغذ را با مقداری آب بشویید و همان آب را روی دست و صورت خود بریزید و پنج شب این عمل را تکرار کنید، بدین صورت که ابتدا سوره توبه را بخوانید و سپس این آیه را روی کاغذی نوشته و لای قرآن در صفحه ای که سوره توبه ذکر شده است بگذارید. «الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»

همچنین اعمال زیر نیز در این رابطه توصیه شده است:

۱. در مرحله اول به خدا پناه ببرید و بخوانید: «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم»

۲. هر روز خواندن سوره های فلق و ناس تکرار را کنید.

«وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ» (۵۲)

۳. مکرراً آیه الکرسی بخوانید.

۴. خواندن و همراه داشتن آیات ۷۵ تا ۸۲ سوره یونس

۵. خواندن دائم آیات ۵۴ تا ۵۶ سوره اعراف

۶. قرائت آیات اول و دوم سوره فتح

«إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» (١)

«لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ

نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا» (٢)

٧. مرتباً سورة نصر بخوانید

٨. همواره آیه ٢١ سورة روم قرائت شود.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

٩. قرائت آیه ٢٣ سورة مائده

«ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ»

١٠. خواندن آیات ١١-١٢ سورة قمر

«فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ» (١١)

«وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ»

١١. قرائت آیات ٢٥-٢٨ سورة

«قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي» (٢٥)

«وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي» (٢٦)

«وَأَحْلِلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي» (٢٨)

١٢. خواندن آیه ٩٩ سورة كهف

«وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنَفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا» (٩٩)

١٣. قرائت آیات ١٢٨-١٢٩ سورة توبه

«لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ» (١٢٨)

«فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ» (١٢٩)

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به مساله پژوهشی «نقش سحر و جادو در فرو پاشی نظام خانواده در قرآن» و جمع‌آوری اطلاعات، نتایج ذیل حاصل گردید:

۱- سحر، مجموعه‌ی باورها، اعمال، فنون و روش‌هایی است که به کارگیری آنها برای کنترل یا دگرگون کردن شرایط فراطبیعی و محیط زیست و رسیدن به مقاصد و اهداف نیک و بد، مؤثر و سودمند پنداشته شده است.

۲- با بررسی حدود ۵۱ مورد از استعمالات کلمه «سحر» در قرآن آن را از منظر قرآن، به دو بخش کلی تقسیم کرده‌اند:

سحری که فریفتن و تردستی و چشم‌بندی است و حقیقتی ندارد؛ مانند آیه ۶۶ سوره طه و آیه ۱۱۶ سوره اعراف و سحری که دارای حقیقت است و به راستی اثر می‌گذارد؛ مانند آیه ۱۰۲ سوره بقره که به تأثیر سحر در جدایی زن و مرد از هم اشاره دارد.

۳- مهم‌ترین راه مقابله با سحر و جادو، بهره‌گیری از نیروی ایمان و توکل و یاد و ذکر خداست. هم‌چنین خواندن آیات قرآن و مخصوصاً سوره ناس و فلق و آیه "و ان یکاد" و آیه الکرسی و دعاهای باطل شدن سحر در برخی روایات و مفاتیح ذکر شده است.

۴- تأثیرات روانی ناشی از این اعتقادات می‌تواند منجر به کاهش کیفیت روابط عاطفی و ارتباطات انسانی در خانواده‌ها شود. اعضای خانواده ممکن است به جای حمایت از یکدیگر، به نمایندگی از باورهای خود به قضاوت و تحقیر یکدیگر بپردازند. این وضعیت می‌تواند تأثیرات منفی دیرپایی بر تربیت فرزندان و سلامت روان آنها بگذارد و به تداوم دور باطل مشکلات خانوادگی منجر شود.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم

- ۱- ابن بابویه، ابوجعفر، محمد بن علی، غفاری، علی اکبر (تصحیح)، کتاب من لایحضره الفقیه، چاپ دوم، قم، نشر جامعه المدرسین فی الحوزه العلمیه قم، ۱۴۰۴ق.
- ۲- حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، چاپ اول، تهران، نشر میقات،
- ۳- حلی، محمدحسن، ایضاح الفوائد، چاپ اول، قم، نشر اسماعیلیان، ۱۳۸۷ق.
- ۴- _____، قواعد الاحکام، چاپ اول، قم، نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه ۱۴۱۳ق.
- ۵- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، چاپ اول، تهران، نشر روزنه، ۱۳۷۲
- ۶- ساروخانی، باقر، دایره المعارف علوم اجتماعی، چاپ سوم، نشر گیسوم، ۱۳۸۰ق.
- ۷- سالاری، محمد، پژوهشی در سحر و جادوگری از دیدگاه اسلام، چاپ دوم، قم، نشر میراث ماندگار، ۱۳۸۳ق.
- ۸- صادقی تهرانی، محمد، الفرقان، ج ۲، نشر فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۶ق
- ۹- صالحی، نادعلی، خرافه یا واقعیت، چاپ اول، قم، نشر ارغوان دانش، ۱۳۹۰
- ۱۰- طائی، احمد بن عامر، صحیفه الرضا، مدینه، ۱۹۴ق
- ۱۱- طباطبایی، سید محمدحسین، تفسیر المیزان، ترجمه محمدباقر موسوی، ج ۱، قم، نشر دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۰
- ۱۲- طبرسی، ابو علی الفضل بن الحسن الطبرسی، مجمع البیان، ج ۱، چاپ اول، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰
- ۱۳- طیب، عبدالحسن، اطبیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران، نشر اسلام
- ۱۴- فیروزآبادی، مجد الدین ابوطاهر محمدبن یعقوب، قاموس المحيط، چاپ هشتم، بیروت، نشر مؤسسه الرساله للطباعه و النشر و التوزیع، ۱۴۲۶ق.
- ۱۵- فیض الاسلام، نهج البلاغه، چاپ پنجم، تهران، نشر فیض الاسلام، ۱۳۷۵

۱۶- قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج پنجم، چاپ یازدهم، تهران، نشر فرهنگی درس هایی از قرآن

۱۷- قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۱، نشر دارالاسوه، ۱۳۴۴ق

۱۸- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۷۹، تهران، نشر ناصر خسرو، ۱۳۱۵

۱۹- محمدی اشتهااردی، محمد، قصه های قرآن به قلم روان، چاپ اول، نشر یوسف، ۱۳۸۰

۲۰- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ اول، تهران، نشر دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴

۲۱- _____، ترجمه قرآن، چاپ دوم، قم، نشر دارالقرآن الکریم، ۱۳۷۳

مقالات

۱- حسینی امین، حسین، «بررسی نشانه شناسی سحر در قرآن کریم»، ۱۳۹۸

۲- ناظمی، ابوالفضل، «مقاله علمی چهل دعای بطن سحروجادو»، ۱۴۰۲